

# Metody a techniky sociologického výzkumu

Sociologický výzkum v umění a kultuře

# Opakování

---

- ▶ Charakterizujte 3 úrovně porozumění – popisu společenských jevů? Na které z nich je primárně sociologický výzkum zaměřen?
- ▶ Uveďte příklady témat pro sociologický výzkum v oblasti:
  - ▶ Umělecká tvořivost
  - ▶ Umělecký život
  - ▶ Trh s uměním
- ▶ V čem spočívá sociologická pozice Jana Mukařovského ve vztahu k umění a estetice?

# Typologie výzkum

# Jak můžeme zkoumat sociální jevy

---

- ▶ Teoretický výzkum
- ▶ Aplikovaný výzkum
  
- ▶ Kvalitativní výzkum
- ▶ Kvantitativní výzkum
  
- ▶ Synchronní, diachronní
- ▶ Výzkum, průzkum

# Typy sociologického výzkumu

---

## **jednorázové**

- ▶ případová studie – intenzivní zkoumání 1 parciálního sociálního jevu na 1 objektu
- ▶ srovnávací výzkum – více jednotek

## **replikační**

- ▶ prostý – výzkumná akce se zopakuje v určitém časovém odstupu od výzkumné akce
- ▶ longitudinální – jeden jediný projekt, počítá s opakováním akce na stejném souboru
- ▶ panelový – reprezentativní soubor, který je průběžně sledován, je za to placen, nejčastější technika – dotazník



# Některé charakteristiky kvantitativních a kvalitativních metod

---

<b>KVANTITATIVNÍ</b>	<b>KVALITATIVNÍ</b>
Tvrdé	Měkké
Fixní	Flexibilní
Objektivní	Subjektivní
Průzkum	Případová studie
Omezený rozsah informace o velice mnoha jedincích.	Mnoho informace o velmi malém počtu jedinců.
Silná redukce počtu pozorovaných proměnných a silná redukce počtu sledovaných vztahů mezi těmito proměnnými.	Silná redukce počtu sledovaných jedinců.



# Komplementarita

---

- ▶ Kvantitativní i kvalitativní výzkum jsou vzájemně komplementární.
- ▶ Výstup z jednoho typu výzkumu může být převzat druhou metodou a znalost se tak může kumulovat a prohlubovat v nekonečném kruhu.
- ▶ Kvalitativně se často postupuje například v předvýzkumu kvantitativně zaměřených studií.
- ▶ Volba metodiky by měla být závislá zejména na předmětu výzkumu.



# Kvalitativní výzkum



# Techniky kvalitativního výzkumu

---

- ▶ Pozorování
- ▶ Interview
  - ▶ S návodem
  - ▶ Narativní
  - ▶ Skupinové
- ▶ Studium dokumentů

# Interview

---

## ▶ Problémy

- ▶ Důvěra
- ▶ Paměť narátora (konstrukt, rekonstrukt)
- ▶ Rozhovor jako artefakt (nahrávka, přepis)

## ▶ Způsob dotazování

- ▶ Standardizované
- ▶ Polostandardizované
- ▶ Nestandardizované

# Interview – jako proces

---

- ▶ **Realizace interview**
  - ▶ 2 setkání
  - ▶ 3 fáze – vstupní, vnitřní, externí
  
- ▶ **Interview jako proces**
  - ▶ (Itw) Narátor vypráví
  - ▶ (Itw) Narátor sám objevuje nové vztahy
  - ▶ (Itw) Tazatel kondenzuje, interpretuje a nechává potvrzovat
  - ▶ (Přep) Interpretace
  - ▶ Re-interview
  - ▶ Pozorování chování narátora

# Interview - interpretace

---

- ▶ **Interpretace**
  - ▶ Analýza prostředí
  - ▶ Neverbální složka
  - ▶ Obsahová analýza
  - ▶ Psychologická analýza
  - ▶ Jazyková analýza
  - ▶ Analýza smyslu sdělení

# Typy otázek

---

- ▶ Zkušenost
  - ▶ Chování
  - ▶ Názory a hodnoty
  - ▶ Pocity
  - ▶ Znalosti
  - ▶ Vnímání
- 
- ▶ Demografické a kontextové

# Kvantitativní výzkum

# Kvantitativní výzkum

---

- ▶ Kvantitativný výzkum přináší **numerická data** pomocí měření proměnných
- ▶ Cílem je obvykle **testování hypotéz**. K tomu využívá pracovní hypotézy, operační definice, indikátory



# Než začneme se sběrem dat

---

- ▶ Literatura a konzultace
- ▶ Vstup do sociální systému
- ▶ Seznámení se s prostředím
- ▶ Pilotáž
- ▶ Kontrola validity a spolehlivosti
  
- ▶ Sběr a zpracování dat





# Jak sbíráme data?

---

- ▶ Studium hmotných výtvorů
  - ▶ Analýza dokumentů
- ▶ Pozorování
- ▶ Rozhovor
- ▶ Dotazníky



# Analýza dokumentů

---

## Druhy dokumentů

- ▶ primární – informace v surovém stavu
- ▶ sekundární – přepracované primární
  
- ▶ veřejné – noviny, statistiky
- ▶ osobní – deníky, autobiografie, foto



# Analýza dokumentů

---

## Obsahová analýza

- ▶ doplňující technika, informační zdroj
- ▶ nepatří mezi techniky terénního sběru informací
- ▶ slouží objektivnímu systematickému a kvantitativnímu popisu obsahu jakéhokoli sdělení – poznání kvality obsahových prvků, poznání myšlenek, názorů, motivací



# Pozorování

---

- ▶ Úplný účastník
- ▶ Účastník jako pozorovatel
- ▶ Pozorovatel jako účastník
- ▶ Úplný pozorovatel

# Rozhovor

---

- ▶ jednostranný kontakt, z vůle jedné strany – druhá s ním souhlasí
- ▶ navázání kontaktu → oslabení respondentova ostychu, možnost podání vysvětlení, kontrolovatelnost situace
- ▶ pracná a nákladná technika sběru informací, časově náročný, velký počet tazatelů, málo přesvědčivá anonymita
- ▶ minimalizuje se možnost vynechání odpovědi, jistota, že odpovídá správná osoba



# Rozhovor

---

## Riziko zkreslení

- ▶ Osoba tazatele
- ▶ Efekt záhlaví
- ▶ Otázka utvoří postoj (před-výzkum, filtrační otázky)



# Rozhovor

---

## Záznam informací

- ▶ papír a tužka = narušení spontánnosti
- ▶ paměť = nespolehlivá,
- ▶ magnetofon, diktafon, skrytá kamera – vyvolávají psychologické obtíže u respondenta, náročnost přepracování (přepsání)
- ▶ pro respondenta může být nepříjemné vyslovit nepříjemnou alternativu



# Dotazník

---

## Výhody

- ▶ málo nákladný
- ▶ rychlá příprava i zpracování
- ▶ menší požadavky na počet výzkumníků
- ▶ možnost získání informací od vzdálených osob
- ▶ malé požadavky na zaškolení spolupracovníků
- ▶ větší čas na rozmyšlení pro respondenta
- ▶ poměrně přesvědčivá anonymita

## Nevýhody

- ▶ možnost přeskočení otázky
  - ▶ možnost zodpovězení jiným člověkem nebo rodinným týmem
  - ▶ nízká návratnost
- 





# Dotazník

---

## Zvýšení návratnosti

- ▶ rozdat dotazníky v prostorově koncentrované společnosti („bezbranné“ skupiny – studenti, vojáci, zaměstnanci)
- ▶ poštou – poštovné hrazeno, kvalita papíru, dostatek místa na odpovědi
- ▶ po určitém čase (14 dnů) poslat respondentům upomínku
- ▶ odměna za vyplnění dotazníku



# Dotazník

---

## Forma

- ▶ Rozsah a počet otázek
- ▶ Grafická úprava
- ▶ Formát a velikost písma



# Tvorba a kladení otázek

# Typy otázek

---

- ▶ Otevřené
- ▶ Uzavřené
  
- ▶ Dichtomické
  
- ▶ Polytomické
  - ▶ Výběrové
  - ▶ Vylučovací
  - ▶ Stupnicové – pořadí variant
  
- ▶ Komparativní – kombinace výčtové a stupnicové



# Typy otázek – podle funkce v dotazníku

---

- ▶ Filtrační
- ▶ Nepřímé
- ▶ Kontrolní



# Kladení otázek

---

- ▶ Otázky mají být:
  - ▶ Vyčerpávající.
  - ▶ Srozumitelné, ne příliš dlouhé a složité formulace.
  - ▶ Jednoznačné, konkrétní (nevhodná je formulace „v poslední době, často“).
  - ▶ Nesmí znechutit - způsob vyplnění musí být srozumitelný i člověku s nižším vzděláním.
  - ▶ Pozor na sugestivní otázky a na ješitnost!



# Chybně formulované otázky

---

1. **Dvojitá „dvouhlavňová“ otázka** (double-barrel question) – otázka vyžadující jednu odpověď o dvou nebo více věcech najednou.

Jste šťasten ve svém manželství a práci?

# Chybně formulované otázky

---

## 2. Chybná nabídka odpovědí

Vaše vlasy jsou žluté, purpurové, zelené nebo modré?



# Chybně formulované otázky

---

## 3. Zjišťuje všechno najednou

Vyjmenujte prosím všechny místa, kde jste v posledních pěti letech pracoval, zastávané profese a funkce, váš plat a proč jste odešel/a.

# Chybně formulované otázky

---

## 4. **Mlhavá otázka**

Chodíte často tančit?

# Chybně formulované otázky

---

## 5. Všeobjímající otázka

Co si myslíte o Středním Východě?



# Chybně formulované otázky

---

## 6. **Otázka v žargónu (hantýrce)**

Zdá se vám, že váš manžel má sebe-aktualizovanou autonomní strukturu osobnosti?

# Chybně formulované otázky

---

## 7. Zavádějící otázka

Proč jste šťastný jako zaměstnanec policie?

# Chybně formulované otázky

---

## 8. **Otázka o názoru někoho jiného**

Myslíte si, že vaše rodiče potěšila výstavba nové školy?



# Cvičení

# Metodologie – model

---

- ▶ Teorie



- ▶ Hypotézy = podmíněně pravdivý výrok o vztahu, existenci, příčině, změně



- ▶ Teoretické pojmy



- ▶ Operacionalizace



- ▶ Sociální realita



# Operacionalizace

---

- ▶ 4 etapy (Lazarsfeld) – postup operacionalizace
  - ▶ 1. Reprezentace představy
  - ▶ 2. Specifikace pojmu – množina indikátorů
  - ▶ 3. Výběr indikátoru(ů)
  - ▶ 4. Formalizace znaku
  
- ▶ Cvičení – vytvořte operacionální definice:
  - ▶ Student
  - ▶ Příjem
  - ▶ Poslech hudby
  - ▶ Čtenář
  - ▶ Návštěvník galerie

# Opravte otázku

---

Máte rádi jogurty a mléko?

a) ano

b) ne



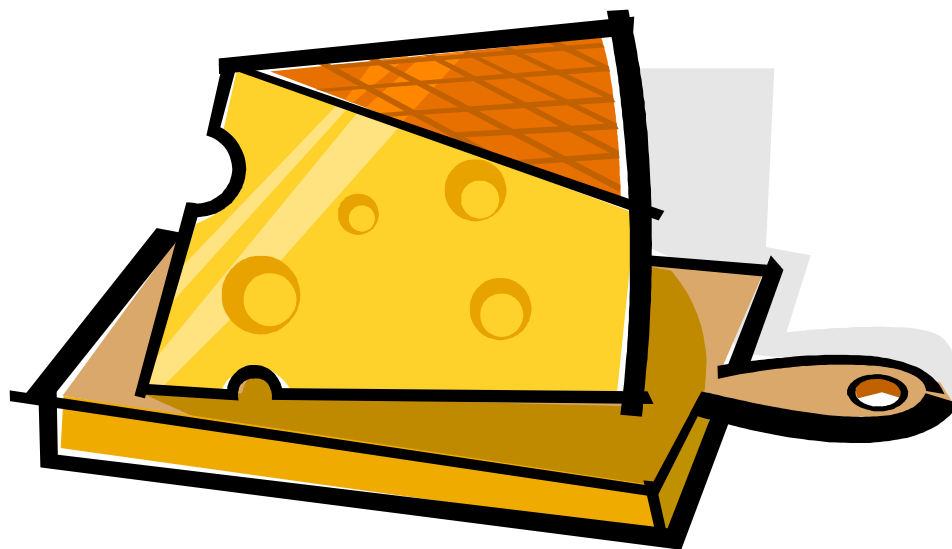
Opravte otázku

---

Řekl byste, že máte rád sýr?

a) ano

b) ne



# Opravte otázku

---

Bijete někdy své děti?

- a) ano
- b) ne



# Opravte otázku

---

Jak často bijete své děti?

- a) nikdy
- b) zřídka
- c) často



# Opravte otázku

---

Falšuje někdo z Vašich spolupracovníků  
úkolové listy?

- a) ano
- b) ne



# Opravte otázku

---

Kouříte marihuanu?

- a) ano
- b) ne



# Opravte otázku

---

Jaké televizní programy nejčastěji sledujete?

- a) zpravodajské
- b) telenovely
- c) dokumentární
- d) talk-show

